

Б. П. ГРОМОВИК, Ю. І. КРЕМІНЬ

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ РОЛЕЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ФАХІВЦІВ В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

Стрімкий розвиток аптечної справи в Україні потребує переосмислення та перенацілювання професійних ролей (ПР) фармацевтичного фахівця (ФФ) в суспільстві та системі охорони здоров'я, так як він не лише виготовляє і реалізує лікарські засоби (ЛЗ), а й є рівноправним учасником процесу фармакотерапії, а саме надавачем фармацевтичних послуг та фармацевтичної інформації.

Метою роботи є аналіз стану реалізації ПР ФФ у вітчизняній фармацевтичній практиці.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження були положення Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародної фармацевтичної федерації (МФФ) та наукові праці стосовно ПР ФФ, а також аналіз опису вакансій на сайтах work.ua та robota.ua серед великих аптечних мереж (АМ). Використані методи критичного аналізу, конкретизації та наукового узагальнення.

Результати. Здійснено аналіз наукових праць, положень ВООЗ та МФФ стосовно ПР ФФ, а також проаналізовано опис фармацевтичних вакансій 10 великих АМ України на сайтах work.ua та robota.ua.

Висновки. На підставі вивчення опису вакансій 10 великих АМ та критичного аналізу даних літератури з'ясовано, що нині ПР вітчизняного ФФ зводяться насамперед до ролі продавця ЛЗ. Для наповнення ПР українських ФФ тим змістом, який характерний для світової фармацевтичної спільноти, необхідно: створити таку систему підготовки кадрів, яка б дозволяла ФФ успішно реалізовувати ті ролі, що вимагає їхня професія в сучасних умовах з погляду положень ВООЗ і МФФ; розробити нові та удосконалити чинні національні нормативно-правові документи щодо ПР ФФ із залученням власне ФФ і фармацевтичних саморегулювних організацій; опрацювати зазначеними організаціями медіа-лінгвістичні технології для формування позитивного образу ФФ, що сприятиме відновленню іміджу фармацевтичної професії та в перспективі дозволить вирішити одну з найважливіших проблем сучасності – проблему довіри до аптеки й ФФ і, як наслідок, матиме позитивний вплив на здоров'я населення.

Ключові слова: фармацевтичний фахівець; Всесвітня організація охорони здоров'я; Міжнародна фармацевтична федерація; професійні ролі; аптечні мережі; українські реалії

B. P. HROMOVYK, YU. I. KREMIN

Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Ukraine

FEATURES OF PHARMACISTS PROFESSIONAL ROLES REALIZATION IN THE UKRAINIAN REALITIES

The rapid development of pharmacy in Ukraine needs rethinking and re-targeting of the professional roles (PR) of a pharmacist in society and the healthcare system, as he/she is not only manufacturer and markets drugs, but is an equal participant in the pharmacotherapy process, a provider of pharmaceutical services and pharmaceutical information.

Aim. To make an analysis of pharmacist PR implementation in domestic pharmaceutical practice.

Materials and methods. The materials of the study were the provisions of the World Health Organization (the WHO), the International Pharmaceutical Federation (the FIP) and scientific works on the PR of pharmacist, an analysis of job descriptions on the websites work.ua and robota.ua among pharmacy networks (PhN). The methods of critical analysis, concretization and scientific generalization were used.

Results. Analysis of scientific works, the WHO and the the FIP provisions regarding PR pharmacist, as well as the descriptions of pharmaceutical vacancies of 10 large PhN of Ukraine on the websites work.ua and robota.ua.

Conclusions. Based on the study of the job description of 10 large PhN and a critical analysis of the literature data, it was found that nowadays PR of the domestic pharmacist are reduced to the role of a seller of drugs. It is necessary to fill the PR with Ukrainian pharmacists with the content that is characteristic of the world pharmaceutical community: to create such a training system that would allow the pharmacist successfully fulfill the roles required by their profession in the current context in

the WHO and the FIP provisions; to develop new and improve the current national regulatory documents on pharmacist PR with the involvement of pharmacists and pharmaceutical self-regulatory organizations; to work out by the pharmaceutical self-regulatory organizations the medialinguistic technologies for formation of the positive image of pharmacist, that will help to restore the image of the pharmaceutical profession and in the long run will solve one of the most important problems of our time – the problem of trust in the pharmacy and pharmacists and, as a consequence will have a positive impact on the health of the population.

Key words: pharmacist; the World Health Organization; the International Pharmaceutical Federation; professional roles; pharmacy networks; Ukrainian realities

Б. П. ГРОМОВИК, Ю. И. КРЕМИНЬ

*Львовский национальный медицинский университет
имени Данила Галицкого, Украина*

ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ РОЛЕЙ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛИСТОВ В УКРАИНСКИХ РЕАЛИЯХ

Стремительное развитие аптечного дела в Украине нуждается в переосмыслении и переориентации профессиональных ролей (ПР) фармацевтического специалиста (ФС) в обществе и системе здравоохранения, так как он не только производит и реализует лекарственные средства (ЛС), а и является равноправным участником процесса фармакотерапии, а именно поставщиком фармацевтических услуг и фармацевтической информации.

Целью работы является анализ реализации ПР ФС в отечественной фармацевтической практике.

Материалы и методы. Материалами исследования были положения Всемирной организации здравоохранения (ВОЗ), Международной фармацевтической федерации (МФФ) и научные работы о ПР ФС, анализ описания вакансий на сайтах work.ua и robota.ua среди крупных аптечных сетей (АС). Использованы методы критического анализа, конкретизации и научно-го обобщения.

Результаты. Осуществлен анализ научных трудов, положений ВОЗ и МФФ относительно ПР ФС, а также проанализированы описания фармацевтических вакансий 10 крупных АС Украины на сайтах work.ua и robota.ua.

Выводы. На основании изучения описания вакансий 10 крупных АС и критического анализа данных литературы установлено, что в настоящее время ПР отечественного ФС сводятся прежде всего к роли продавца ЛС. Для наполнения ПР украинских ФС содержанием, характерным для мирового фармацевтического сообщества, необходимо: создать систему подготовки кадров, позволяющую ФС успешно реализовывать те роли, которые требует их профессия в современных условиях с точки зрения положений ВОЗ и МФФ; разработать новые и усовершенствовать действующие национальные нормативно-правовые документы по ПР ФС с привлечением собственно ФС и фармацевтических саморегулируемых организаций; разработать указанными организациями медиа-лингвистические технологии для формирования положительного образа ФС, что способствует восстановлению имиджа фармацевтической профессии и в перспективе позволит решить одну из важнейших проблем современности – проблему доверия к аптеке и ФС и, как следствие, окажет положительное влияние на здоровье населения.

Ключевые слова: фармацевтический специалист; Всемирная организация здравоохранения; Международная фармацевтическая федерация; профессиональные роли; аптечные сети; украинские реалии

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Фокус на допомозі пацієнтові – парадигма соціально-відповідальної фармацевтичної практики. Вона ґрунтується на переосмисленні та перенацілюванні професійних ролей (ПР) фармацевтичного фахівця (ФФ) в суспільстві та системі охорони здоров'я, так як ФФ не лише виготовляє і реалізує лікарські засоби (ЛЗ), а й є рівноправним учасником процесу фармакотерапії, а саме надавачем фармацевтичних послуг та фармацевтичної інформації.

Зважаючи на поліфункціональність ПР ФФ, у 1997 р. консультативна група Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) запропонувала концепцію «фармацевт семи зірок» [1], яка у 2000 р. була ухвалена Міжнародною фармацевтичною федерацією (МФФ) [2], тобто було визначено сім основних ПР ФФ: фахівець, що надає допомогу, уповноважений ухвалювати рішення, контактна особа, управлінець, розпорядник (менеджер), довічний учень, учитель, лідер. Розвиток поліфункціональності ФФ спричинив до наповнення його

ПР новим змістом, тому згодом науковці додали складову – дослідник [3], а потім – підприємець та ініціатор позитивних змін [4-6]. Зважаючи на це, на теперішній час ця концепція має трактуватися як концепція «фармацевт десяти зірок».

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проектування ПР ФФ вивчалось низкою науковців, зокрема в різні роки були присвячені роботи Гали Л. О., Громова Б. П., Дуб Л. Р., Клімова О. І., Козаченко Г. В., Котвіцької А. А., Кубаревої І. В., Панькевича О. Б., Ткаченко Н. О., Унгурян Л. М. та інших [6-15].

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Попри наявність зазначених вище досліджень, розширення числа ПР ФФ у суспільстві та відкликання законопроєкту «Про внесення змін до Закону України «Про лікарські засоби» щодо забезпечення економічної конкуренції та захисту прав пацієнтів при здійсненні роздрібно-торгівлі лікарськими засобами» [16] свідчать про актуальність питання вивчення особливості реалізації ПР ФФ в умовах розвитку національної фармації.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою роботи є аналіз стану реалізації ПР ФФ у вітчизняній фармацевтичній практиці.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Методологічну основу дослідження становили положення ВООЗ, МФФ та наукові праці стосовно ПР ФФ, аналіз опису вакансій на сайтах work.ua та robota.ua станом на січень 2020 року [17, 18] серед великих аптекних мереж (АМ), що здійснюють вагомий вплив на фармацевтичну діяльність в Україні, а саме: Аптека 3і, Аптека D.S., Аптека Бажаємо Здоров'я (АБЗ), Аптека Доброго Дня (АДД), Аптека Здорова Родина (АЗР), Аптека Мед-Сервіс (АМС), Аптека Низьких Цін (АНЦ), Аптека Оптових Цін (АОЦ), Аптека Подорожник, Сім'я аптек Farmacia. Вирішення поставленого завдання здійснювалось з використанням критичного аналізу, конкретизації та наукового узагальнення.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відповідно до першої ПР (фахівець, що надає допомогу) ФФ має забезпечувати пацієнтів фармацевтичними послугами найвищої якості та розглядати свою практику в контексті діяль-

ності інших медиків і системи охорони здоров'я загалом. Унаслідок аналізу вакансій серед великих АМ виявлено, що у 60 % з них (АБЗ, АДД, АМС, АНЦ, АОЦ та Аптека Подорожник) міститься інформація про те, що ФФ має здійснювати консультацію та надавати якісну фармацевтичну допомогу «клієнтові», у 40 % (Аптека 3і, АБЗ, АМС, Сім'я Аптек Farmacia) – вміти працювати на результат та у 20 % (АНЦ та Сім'я Аптек Farmacia) – володіти знаннями та навичками щодо продажів, тобто бути клієнтоорієнтованим, що суперечить цільовому призначенню аптеки, як закладу охорони здоров'я.

Вважаємо, що застосування термінів «клієнт» і «клієнтоорієнтованість» щодо ПР ФФ є категорично недоречним, позаяк клієнтоорієнтованість – це ініціація позитивних емоцій і захоплення у потенційних та наявних клієнтів, що спонукає до повторних покупок та залучення нових клієнтів внаслідок рекомендацій наявних клієнтів. У свою чергу, як зазначалося вище, парадигма соціально-відповідальної фармацевтичної практики – це фокус на допомозі пацієнтові. Іншими словами, місія професійної діяльності ФФ – пацієнтосфокусованість, тобто сприяння добробуту пацієнтів навіть всупереч власним справам чи комерційним інтересам аптеки.

Друга ПР ФФ (уповноважений ухвалювати рішення) зазначає, що ФФ має володіти можливостями для оцінки й синтезу даних та інформації з метою прийняття рішень з найприйнятнішого способу дії, а також відігравати важливу роль у втіленні національної лікарської політики як на місцевому, так і на загальнодержавному рівні. Аби бути такою особою ФФ має здійснювати раціональне, ефективне, безпечне та економічне використання ресурсів (у т. ч. персоналу аптеки, ЛЗ, активних фармацевтичних інгредієнтів і допоміжних речовин, обладнання, процедур та процесів).

Нині ФФ відіграють мінімальну дорадчу роль у втіленні національної лікарської (фармацевтичної) політики, позаяк неналежним чином представлені в органах державного управління фармацевтичним сектором охорони здоров'я як на державному, так і на регіональному рівнях. Свій опосередкований вплив на цей процес ФФ можуть здійснити через активну участь у громадських професійних організаціях. Проте пасивна позиція значної частини ФФ щодо організації власної фармацевтичної діяльності, яка спричинена чинною десятиліттями практикою державного регулювання фармацією, аж ніяк не спонукає їх до участі в діяльності саморегульованих фармацевтичних організацій.

Третя ПР (контактна особа) стверджує, що ФФ повинен служити містком між пацієнтом і лікарем, який лікує, а також забезпечувати суспільство інформацією про здоров'я і ЛЗ. Ця ПР ґрунтується на дуальності ролі ФФ, тобто на забезпеченні, насамперед, добробуту пацієнта, що не виключає важливості економічного чинника. Зараз ФФ втрачають позицію слугувати містком між пацієнтом та лікарем внаслідок:

- домінування торговельної (комерційної) функції аптеки, тобто спрямованість у діяльності абсолютної їх більшості на зростання вартості середнього чека, від чого залежить заробітна плата ФФ;
- неналежного сприйняття державним управлінням охорони здоров'я та медичною спільнотою клінічних провізорів;
- комерціалізації відносин між медичними представництвами та лікарями, а також між лікарями та аптеками, особливо за наявності аптечного закладу в лікарні чи поліклініці.

Комерційна складова є важливою у доборі АМ ФФ. Так, 50 % АМ (Аптека Зі, АДД, АМС, АНЦ та Аптека Подорожник) вказують на зможу ФФ мати гідну заробітну плату шляхом отримання бонусів та впливу на неї. У свою чергу, недостатньо висвітлена нематеріальна складова, позаяк лише для 30 % вакансій (Аптека D.S., АМС та АНЦ) було зазначено, що ФФ мають змогу обрати місце праці, для 20 % (АМС та Аптека Подорожник) – отримати спеціальні корпоративні знижки на товари, для 10 % – створити гнучкий графік роботи (Аптека Зі) та отримати спеціальну програму лояльності для працівників і корпоративне страхування (Аптека D.S.).

Щодо забезпечення суспільства інформацією про здоров'я і ЛЗ, то попри декларування в нормативно-правових документах України важливості санітарно-просвітницької діяльності, в них відсутні чіткі рекомендації для ФФ щодо обсягів роботи та методів пропаганди здорового способу життя і зміцнення здоров'я населення. Крім того показано, що у більшості вітчизняних аптечних закладів санітарно-просвітницька робота взагалі не проводиться або виконується лише формально [7].

Четверта ПР (менеджер) стверджує, що ФФ повинен вміти ефективно управляти матеріальними, фінансовими, інформаційними та кадровими потоками, а також позитивно сприймати керівництво з боку інших. На нашу думку, у власника аптеки має бути обов'язкова фармацевтична освіта, а менеджером (керівником) АМ має бути ФФ. Здебільшого власники аптек та

керівники АМ не мають фармацевтичної освіти, відповідно їх цікавлять лише економічні результати роботи аптеки, а не її соціальна спрямованість. Як дисциплінований підлеглий ФФ має конструктивно сприймати вказівки роботодавця. На жаль, роботодавці зазвичай прагнуть позбутися ФФ, який не беззастережно сприймає і виконує вказівки, особливо якщо вони стосуються зростання вартості середнього чека шляхом неоправданого збільшення його глибини.

П'ята ПР (довічний учень) зазначає те, що ФФ повинен починати з етапу базової освіти і продовжувати упродовж усієї професійної кар'єри та має опанувати принципи самонавчання і самостійного оновлення власних знань і навичок. Варто зазначити, що лише у 20 % вакансій АМ (Аптека Зі та АОЦ) було вказано про допомогу ФФ у проходженні курсів підвищення кваліфікації, проте стара система післядипломної освіти не стимулює ФФ до неперервного вдосконалення, позаяк скерована насамперед на передатестаційні цикли один раз у п'ять років і не встигає за новітніми розробками. Решта АМ заохочують ФФ лише до здобуття нових знань, окрім безкоштовного розвитку та навчання, за допомогою тренінгів, майстер-класів та семінарів, головна мета яких полягає у підвищенні маркетингових навичок щодо просування ЛЗ та медичних виробів, а не наданні нової та корисної фармацевтичної та медичної інформації.

Шоста ПР (учитель) зазначає, що ФФ має допомагати в навчанні і підготовці майбутніх поколінь своїх колег та інформуванні суспільства. Надмірне навантаження ФФ як економічне, так і з погляду тривалості робочої зміни, відсутність відповідного матеріального та морального стимулювання не сприяють реалізації внутрішньоаптечного навчання та підготовки майбутніх ФФ.

Окрім цього, масмедійна комунікація шляхом продукування лише негативної інформації про аптеки та ФФ [9] дуже впливає на зниження їх іміджу та породжує недовіру населення до фармацевтичної професії і відповідно не дає змогу ФФ донести необхідну інформацію до пересічних громадян, що виключає належну реалізацію ролі ФФ як учителя у суспільстві.

Сьома ПР (лідер) передбачає, що ФФ в межах міждисциплінарного надання медичної допомоги або у випадках нестачі чи відсутності фахівців інших медичних напрямків має взяти на себе лідерську місію в забезпеченні добробуту пацієнта і суспільства, а в разі заняття ке-

рівних посад він повинен розуміти механізми лідерства і бути здатним впоратися з тягарем владних повноважень. Нині лідерство серед ФФ реалізується, насамперед, у випадках нестачі чи відсутності фахівців інших медичних спрямувань, зокрема в сільській місцевості, а також небажанні пацієнтів відвідувати поліклініки за відсутності довіри до результатів обстеження, наявності матеріальних обмежень, необхідності вистоювати черги.

Окрім цього, в ході нашого дослідження з'ясовано, що при наборі ФФ в АМ роботодавці не вказують, який рівень фармацевтичної освіти буде надавати перевагу в отриманні роботи. Лише у вакансій 20 % АМ (АМС та Аптека Подорожник) зазначено, що здійснюється доплата за вищу фармацевтичну освіту та курси «Організація та управління фармацією». Цікавим є те, що в одній АМ (АДД) поряд з пропозицією перспективи кар'єрного росту було зазначено, що 80 % усіх завідувачів аптек працювали в компанії фармацевтами та провізорами. Тобто це свідчить про те, що у ряді АМ де-юре завідувачами аптек призначають провізорів, а де-факто на цій посаді працюють фармацевти, що не сприяє розвитку лідерства серед ФФ з вищою освітою.

Восьма ПР (дослідник) зазначає, що ФФ має скеровувати свою діяльність на пошук та розробку нових або покращення наявних ЛЗ, вміти ефективно користуватися доказовою базою з метою надання рекомендацій щодо раціонального використання ЛЗ у складі медичної команди, здійснювати власний внесок у доказову базу з метою поліпшення лікування пацієнтів та отримуваних терапевтичних результатів, покращувати забезпечення перевіреною інформацією про ЛЗ як суспільства в цілому, так і інших медичних працівників зокрема. У зв'язку з комерціалізацією фармацевтичного ринку та монополізацією роздрібною реалізацією ЛЗ АМ відбулося різке зменшення кількості аптек з екстемпоральним виготовленням ЛЗ. На сьогодні в Україні на 100 тис. населення припадає менше однієї аптеки з екстемпоральним виготовленням ЛЗ. У таких аптеках працюють 5,2 % провізорів і 3,2 % фармацевтів від їх загальної кількості [19]. Як наслідок абсолютна більшість ФФ не працює з виготовленням ЛЗ, а отже не має змоги направити свою діяльність на пошук, розробку або удосконалення ЛЗ. Окрім того, формування кадрового потенціалу випускових кафедр низки закладів вищої фармацевтичної освіти не з ефективних дослідників, здатних показати й навчити, як отримувати нові наукові фармацевтичні

знання самостійно, не сприяє належному рівню дослідницької компетенції ФФ.

Дев'ята ПР (підприємець) передбачає, що ФФ має володіти навичками підприємницької діяльності задля сприяння добробуту суспільства, зокрема шляхом заснування фармацевтичних організацій. Група народних депутатів у липні 2018 р. подала до Верховної Ради України новий законопроект, який визначає фармацевтичну діяльність у сфері роздрібною реалізації ЛЗ як професійну діяльність, що здійснюється виключно ФФ, не передбачає існування великомасштабних АМ, встановлює чіткі вимоги щодо розміщення аптек відносно одна одної. Позитивні зміни, які могли б відбутись в АМ України, є радше далекою перспективою, а не реальністю, позаяк у серпні 2019 р. згаданий законопроект був відкликаний [16] внаслідок лобіювання інтересів АМ. Отже, превалювання в Україні АМ не надає можливості реалізувати ФФ підприємницькі навички у належному обсязі.

Десята ПР (ініціатор позитивних змін) зазначає, що ФФ має сприяти процесу змін у фармацевтичній практиці, спрямованих на поліпшення догляду за пацієнтами, якості надання фармацевтичних послуг та мультидисциплінарної співпраці. При цьому ФФ як ініціатор позитивних змін є сильнішою особистістю, ніж звичайний ФФ-лідер, позаяк не просто веде за собою людей, а веде їх до нового бажаного стану, змінюючи при цьому місію, візію та цінності фармацевтичної організації, а також політику в галузі охорони здоров'я. На теперішній час реалізація цієї складової відбувається по низхідній: фармацевтичне виробництво – медичне представництво – аптечні заклади.

За даними аналізу вимог до вакансій для 70 % АМ (Аптека Зі, АБЗ, АДД, АЗР, АМС, АНЦ, АОЦ) виявлено, що ФФ має здійснювати розрахунково-касові операції, вести касову документацію та дотримуватись касової дисципліни; для 40 % (Аптека Зі, АЗР, АМС, АОЦ) – контроль умов зберігання ЛЗ та товарів аптечного асортименту, для 30 % – прийом товару та формування викладки (Аптека D.S., АЗР, АНЦ), слідкувати за дотриманням фармацевтичного порядку та санітарного режиму (АДД, АБЗ, АМС), для 20 % – контроль терміну придатності товару (АДД, АЗР) та формувати товарний запас і здійснювати облік дефектури (Аптека Зі, АОЦ), для 10 % – ведення внутрішньої документації (АОЦ), брати участь у проведенні інвентаризації (АНЦ) і здійснювати контроль якості ЛЗ та товарів аптечного асортименту (Аптека Зі). Тобто результати вивчення опису вакансій АМ показу-

ють, що здебільшого до ФФ висувають вимоги, що визначені його освітнім рівнем за відсутності бачення ФФ як ініціатора позитивних змін.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. На підставі вивчення опису вакансій великих АМ та критичного аналізу даних літератури з'ясовано, що нині ПР вітчизняного ФФ зводяться насамперед до ролі продавця ЛЗ.
2. Для наповнення ПР українських ФФ тим змістом, який характерний для світової фармацевтичної спільноти, необхідно:
 - створити таку систему підготовки кадрів, яка б дозволяла ФФ успішно реалізовувати

ті ролі, що вимагає їхня професія в сучасних умовах з погляду положень ВООЗ і МФФ; розробити нові та удосконалити чинні національні нормативно-правові документи щодо ПР ФФ із залученням власне ФФ і фармацевтичних саморегульованих організацій; опрацювати фармацевтичними саморегульованими організаціями медіа-лінгвістичні технології для формування позитивного образу ФФ, що сприятиме відновленню іміджу фармацевтичної професії та в перспективі дозволить вирішити одну з найважливіших проблем сучасності – проблему довіри до аптеки і ФФ і як наслідок чинитиме позитивний вплив на здоров'я населення.

Конфлікт інтересів: відсутній.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. The role of the pharmacist in the health care system : preparing the future pharmacist : curricular development : report of a third WHO Consultative Group on the Role of the Pharmacist, Vancouver, Canada, 27-29 August – 1997. – P. 3–4. – Available at: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/63817>
2. FIP statement of policy on good pharmacy education practice // Approved by FIP Council in Vienna. – 2000. – P. 7–8. – Available at: <https://www.fip.org/file/1518>
3. Developing Pharmacy Practice : A Focus on Patient Care. Handbook – 2006 Edition / K. Wiedenmayer, R. S. Summers, C. A. Mackie et al. – WHO with IPF, 2006. – 87 p. – Available at: <https://apps.who.int/medicinedocs/en/m/abstract/Js14094e/>
4. Aaseer, Thamby Sam. The Nine-Star Pharmacist : An Overview / Aaseer Thamby Sam, Subramani Parasuraman // J. of Young Pharmacists. – 2015. – Vol. 7. – Issue 4. – P. 281–284.
5. Inumerable, Myzhel S. The ten star pharmacist. – 2014. – Available at : <https://ru.scribd.com/document/234666937/The-Ten-Star-Pharmacist>
6. Громовик, Б. П. До питання імплементації положень Всесвітньої організації охорони здоров'я та Міжнародної фармацевтичної федерації у вітчизняну фармацевтичну практику / Б. П. Громовик, Ю. І. Кремін'ю // Актуальні проблеми розвитку галузевої економіки та логістики : матер. VII міжнарод. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 15 листопада 2019 р.; ред. кол.: О. В. Посилкіна, О. В. Литвінова, Я. Г. Онищенко. – Х. : НФаУ, 2019. – С. 130–132.
7. Гала, Л. О. Дослідження ролі аптечних працівників у санітарно-просвітницькій роботі серед населення / Л. О. Гала // Фармац. часопис. – 2012. – № 1. – С. 97–101.
8. Гала, Л. О. Дослідження сучасних аспектів діяльності фармацевтичних працівників / Л. О. Гала, А. І. Бровченко // Фармац. журн. – 2012. – № 2. – С. 14–19.
9. Громовик, Б. П. Контент-аналіз засобів масової інформації щодо святкування Дня фармацевтичного працівника / Б. П. Громовик, О. Б. Панькевич, Л. М. Унгурян // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2012. – № 6. – С. 56–59.
10. Громовик, Б. П. Концепція ВООЗ щодо семізиркового фармацевта – українські реалії / Б. П. Громовик // Науково-технічний прогрес і оптимізація технологічних процесів створення лікарських препаратів : матер. VI наук.-практ. конф. за міжнар. участю. – Тернопіль : ТДМУ, 2016. – С. 200–202.
11. Дуб, Л. Р. Критерії вибору аптечного закладу відвідувачами як підґрунтя оцінки якості фармацевтичних послуг / Л. Р. Дуб // Клінічна фармація, фармакотерапія та медична стандартизація. – 2012. – № 4. – С. 144–150.
12. Клімов, О. І. Необхідно визначити роль фармацевтичного спеціаліста в суспільстві та в системі охорони здоров'я / О. І. Клімов // Еженедельник АПТЕКА. – № 7 (1028). – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.apteka.ua/article/361967>
13. Козаченко, Г. В. Особливості професійної діяльності фахівців – фармацевтів / Г. В. Козаченко // Якість вищої освіти: сучасний стан та шляхи забезпечення: матер. Всеукр. наук.-метод. інтернет-

- конф. (18-19 квітня 2017 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/St_2_Kozachenko_H.pdf
14. Котвицька, А. А. Вивчення основних етапів становлення та розвитку соціальної фармації у світі та в Україні / А. А. Котвицька, І. В. Кубарева, І. О. Сурікова // Фармац. часопис. – 2017. – № 3. – С. 70–76. <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2017.3.8096>
 15. Ткаченко, Н. О. Концептуальний аналіз соціальної відповідальності особистості та її інтегрування у фармацевтичну практику / Н. О. Ткаченко, Б. П. Громовик // Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики. – 2017. – Т. 10, № 3 (25). – С. 342–348.
 16. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про лікарські засоби» щодо забезпечення економічної конкуренції та захисту прав пацієнтів при здійсненні роздрібною торгівлі лікарськими засобами від 12.07.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64412
 17. Сайт пошуку роботи Robot.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rabota.ua/>
 18. Сайт пошуку роботи Work.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.work.ua/>
 19. Роль фармацевтичного працівника в контексті глобального аптечного ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://farmpalata.com.ua/novyny/rol-farmatsevychnogo-pratsivnyka-v-konteksti-globalnogo-aptechnogo-rynku/>

REFERENCES

1. *The role of the pharmacist in the health care system : preparing the future pharmacist : curricular development : report of a third WHO Consultative Group on the Role of the Pharmacist.* (1997). Vancouver, Canada, 27-29 August, 3-4. Available at: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/63817>
2. FIP statement of policy on good pharmacy education practice. (2000). Approved by FIP Council in Vienna, 7–8. Available at: <https://www.fip.org/file/1518>
3. Wiedenmayer, K., Summers, R. S., Mackie, C. A., Gous, A. G. S. Marthe, E. (2006). *Developing Pharmacy Practice: A Focus on Patient Care. Handbook – 2006 Edition.* WHO with IPF, 87. Available at: <https://apps.who.int/medicinedocs/en/m/abstract/Js14094e/>
4. Sam, A. T., & Parasuraman, S. (2015). The Nine-Star Pharmacist: An Overview. *Journal of Young Pharmacists*, 7(4), 281–284. <https://doi.org/10.5530/jyp.2015.4.1>
5. Inumerable, Myzhel S. (2014). *The ten star pharmacist.* Available at: <https://ru.scribd.com/document/234666937/The-Ten-Star-Pharmacist>
6. Hromovyk, B. P., Kremin, Yu. I. (2019). *Aktualni problemy rozvytku haluzevoi ekonomiky ta lohistyky : mater. VII mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu* (15.11.2019). Kharkiv: NFaU, 130–132.
7. Hala, L. O. (2012). *Farmatsevychnyi chasopys*, 1, 97–101.
8. Hala, L. O., Brovchenko, A. I. (2012). *Farmatsevychnyi zhurnal*, 2, 14–19.
9. Hromovyk, B. P., Pankevych, O. B., Unhurian, L. M. (2012). *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii*, 6, 56–59.
10. Hromovyk, B. P. (2016). *Naukovo-tekhnichnyi prohres i optymizatsiia tekhnolohichnykh protsesiv stvorennia likarskykh preparativ : materialy VI nauk.-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu.* Ternopil: TDMU, 200–202.
11. Dub, L. R. (2012). *Klinichna farmatsiia, farmakoterapiia ta medychna standartyzatsiia*, 4, 144–150.
12. Klimov, O. I. (2016). *Ezhenedelnyk APTEKA*, 7(1028). Available at: <https://www.apteka.ua/article/361967>
13. Kozachenko, H. V. (2017). *Yakist vyshchoi osvity: suchasnyi stan ta shliakhy zabezpechennia: mater. Vseukrainskoi naukovo-metodychnoi internet-konferentsii* (18-19 kvitnia 2017.). Available at: http://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/St_2_Kozachenko_H.pdf
14. Kotvitska, A. A., Kubarieva, I. V., Surikova, I. O. (2017). *Farmatsevychnyi chasopys*, 3, 70–76. <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2017.3.8096>
15. Tkachenko, N. O., Hromovyk, B. P. (2017). *Aktualni pytannia farmatsevychnoi i medychnoi nauky ta praktyky*, 10(3(25)), 342–348.

16. *Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro likarski zasoby» shchodo zabezpechennia ekonomichnoi konkurentsii ta zakhystu prav patsientiv pry zdiisnenni rozdribnoi torhivli likarskymy zasobamy vid 12.07.2018.* (2018). Available at: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64412
17. *Sait poshuku roboty Robotota.ua.* (n.d.). Available at: <https://rabota.ua/>
18. *Sait poshuku roboty Work.ua.* (n.d.). Available at: <https://www.work.ua/>
19. *Rol farmatsevychnoho pratsivnyka v konteksti hlobalnoho aptechnoho rynku.* (n.d.). Available at: <http://farm-palata.com.ua/novyny/rol-farmatsevychnogo-pratsivnyka-v-konteksti-globalnogo-aptechnogo-rynku/>

Адреса для листування:

79010, м. Львів, вул. Пекарська, 69.

Тел. (067) 219-8-219. E-mail: kaf_organizationpharm@meduniv.lviv.ua.

Львівський національний медичний університет

імені Данила Галицького

Громовик Б. П. (ORCID – <https://orcid.org/0000-0002-6459-6021>)

Кремінь Ю. І. (ORCID – <https://orcid.org/0000-0002-4758-2525>)

Надійшла до редакції 27.01.2020 р.